

NAHOKO UEHASHI'NİN İKİ FANTASTİK ROMANINDA ANİMİZM VE KADIN-DOĞA İLİŞKİSELLİĞİ

ANIMISM AND WOMAN-NATURE RELATIONALITY IN NAHOKO UEHASHI'S TWO FANTASTIC NOVELS

Habibe SALĖAR

Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi

Japon Dili ve Edebiyatı Bölümü

habibesalgar@selcuk.edu.tr

ORCID: 0000-0002-4393-9101

ÖZ

Geliş Tarihi:
18.07.2024

Kabul Tarihi:
24.09.2023

Yayın Tarihi:
20.12.2024

Anahtar Kelimeler

Nahoko Uehashi,
doğa – kadın,
Tsuki no Mori ni Kami yo Nemure,
Koteki no Kanata
ekofeminizm.

Keywords

Nahoko Uehashi,
nature-women,
Tsuki no Mori ni Kami yo Nemure,
Koteki no Kanata
ecofeminism.

Japon animistik inanç sistemi insan, insan dışı varlıklar ve doğanın bütünsel hareketliliğini temsil eder. Bu inanç Nahoko Uehashi'nin genç okur kitesine hitap eden *Tsuki no Mori ni Kami yo Nemure* (*Uyu Ay Ormanı Tanrısı*) (1991) ve *Koteki no Kanata* (*Tilki Flütünün Ötesinde*) (2003) romanlarında yoğun olarak karşımıza çıkar. Savaş sonrası dönemin hızlı endüstriyel ve ekonomik kalkınması hem çevre duyarlılığı hem de kadınların toplumdaki rolünü yeniden değerlendirmeyi gerekli kılmıştır. Bu çalışmada, ekolojik düzenin sağlanmasına dair hassasiyet ve kadınların toplumdaki yerini ön plana çıkaran Nahoko Uehashi'nin iki romanı ekofeminist perspektiften incelenmiştir. Bu çalışmanın amacı, Nahoko Uehashi'nin genç yetişkin okur için Japon geleneksel değerlerinin sürdürülmesi ve sosyal, biyo-sosyal eşitsizliklerin ortadan kaldırılmasına dayalı bir dünya düzenini romanlarında nasıl işlediğini ortaya koymaktır. Doğa ve kadın ilişkisinin sorgulanmasını mümkün kılan bu romanlar, Japonya'daki kadının tarihsel konumuna örtük göndermelerde bulunur. Doğa – kadın bütünselliğini ön plana çıkarırken, gerçek dünyadaki baskı ve sömürü karşısında doğayla iletişim kurma ve doğaüstü kabiliyetleri sayesinde Japon toplumunda ayrıcalıklı yer bulan kahramanlar yaratılarak kadınların ekolojik dengedeki önemini vurgular.

ABSTRACT

Japanese animistic belief system represents the holistic mobility of human, non-human beings and nature. This belief appears extensively in Nahoko Uehashi's novels *Tsuki no Mori ni Kami yo Nemure* (*O God, Sleep Ye in the Forest of the Moon*) (1991) and *Koteki no Kanata* (*Beyond the Werewolf Whistle*) (2003), which appeal to young reader. The rapid industrial and economic development of the postwar period necessitated a reassessment of both environmental awareness and the role of women in the society. In this study, two novels of Nahoko Uehashi, which emphasize sensitivity to the ecological order and the place of women in society, have been examined from an ecofeminist perspective. The aim of this study is to reveal how Nahoko Uehashi portrays a world order based on the maintenance of Japanese traditional values and the elimination of social, bio-social inequalities for young adult readers in her novels. These novels, which make it possible to question the relationship between nature and women, make implicit references to the historical position of women in Japan. While highlighting the holism of nature and women, it emphasizes the importance of women in the ecological balance by creating heroines who, despite oppression and exploitation in the real world, find a privileged place in Japanese society through their communication with nature and supernatural abilities.

DOI: <https://doi.org/10.30783/nevsosbilen.1518766>

Atf/Cite as: Habibe, S. (2024). Nahoko Uehashi'nin İki Fantastik Romanında Animizm ve Kadın-Doğa İlişkiselliği. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi, Türkiye-Japonya Diplomatik İlişkilerinin 100. Yılı Özel Sayısı*, 17-34.

Giriş

Çağdaş Japon gençlik edebiyatının önde gelen ödüllü yazarlarından Nahoko Uehashi'nin *Tsuki no Mori ni Kami yo Nemure* (月の森にカミよ眠れ, *Uyu Ay Ormanı Tanrısı*) (1991)¹ ve *Koteki no Kanata* (弧笛のかなた, *Tilki Flütünün Ötesinde*) (2003) adlı fantastik romanları insanlı/insansız, bu dünya/öteki dünya gibi iki farklı evren arasındaki kahramanlar ve motiflerle örülüdür. Bu romanlarda yetişkinliğe henüz adım atan genç kız kahramanlar Japon kültürel değerleri ve doğaüstü varlıklarla iletişim kurabilme yetenekleri ile doğa ve kadının manevi bağlarını temsil etmektedir. Her iki romanda da genç kızlar/kadınlar ekolojik düzen ile bağlantılı doğaüstü dünyadaki (öteki dünya) manevi güçler ile temas halindedir.

Doğa ve kadın arasındaki iletişim, kadının kutsallığı ile temsil edilir; dolayısıyla kadına kutsal olanla iletişim kurabilme yeteneği verilmesi, kadının toplumdaki konumunu da güçlendirmektedir. Bu eserlerde doğa – genç kız/kadın yakınlığı Japon tarihinde var olan bir gelenek olarak okura aktarılır. Bu doğrultuda çalışmada, Uehashi'nin çocuk ve genç kız kahramanları güçlendirmeyi de amaçlayan bu iki romanı, kız çocuklar, genç kızlar, kadınlar ve doğa arasındaki bağlantıyı yeniden değerlendirmeyi mümkün kılan ekofeminist teori temelinde incelenmektedir. Bu noktada, Alice Curry'nin (2013: 6) *eko feminist söylemin esnekliği ve bütünlleştirici doğasının kadın ve doğanın yanında üçüncü bir analiz kategorisi olarak çocuğu da kapsama alanına dahil etmesi* genç yetişkin romanlarında öznenin kız çocuk kategorisinde olmasının *yapılandırıcı okuma* dahilinde ele alınabileceği önermesini destekler niteliktedir. Nitekim Uehashi'nin iki romanında da kız çocuk kahramanlar doğa-toplum ilişkisinin koruyucusu, devam ettiricisi konumundadır. Aynı zamanda (doğaya içkin) tanrı ya da tanrı-insan arasında araftaki varlıklar ile bağlantı kurabilir, sihir gücüne de sahip olabildiğinden çevresini kötü ruhlardan koruma görevini de yerine getirir. Dolayısıyla animistik inanç sisteminin de çeşitli tezahürleriyle bağlantısı karşımıza çıkar.

Her iki romanda da genç kızların animistik inanç sistemiyle bağlantılı yapıları, Japonya'da özellikle eski çağlardaki kadının gücünün doğayla bütünlşik olduğu bir sistemde insan dışı dünya ile olan bağlarına göndermede bulunur. Bu çalışmanın amacı, Japon edebiyatının çağdaş yazarlarından Nahoko Uehashi'nin genç yetişkin okur için Japon geleneksel değerlerinin sürdürülmesi ve sosyal, biyo-sosyal eşitsizliklerin ortadan kaldırılmasına dayalı daha şefkatli bir dünya düzenini romanlarında nasıl işlediğini ortaya koymaktır. Dolayısıyla çalışmada şu sorulara yanıt aranmaya çalışılacaktır: Japon animistik inanç sistemi ile genç kızlar ya da kadınların doğa ile ilişkisi romanlarda nasıl işlenmektedir? Yazar ataerkil yapı karşısında kadının kutsallığını nasıl sağlamıştır? Japon tarihinde kadının kutsal yönü romanlarda nasıl işlenmektedir?

Yukarıdaki sorular çerçevesinde çalışmada öncelikle temel alınacak teori ve yöntem üzerinde durulmuştur. Yöntem bölümünün ardından “Genel Hatlarıyla Ekofeminist Teori” başlığı ile teorinin genel çerçevesi ele alındıktan sonra yazarın gençlik edebiyatına katkısına odaklanan “Çok Ödüllü Yazar Nahoko Uehashi ve Gençlik Edebiyatı” başlığı altında Japon gençlik edebiyatındaki yeri ile ilgili bilgi verilmiştir. “Nahoko Uehashi'nin İki Romanında Animistik Yapı, Doğa-Kadın İlişkiseliliği ve Sınırdaki Olmak” başlığı ile animistik inanç sistemi ve kadının doğa ile iletişimi ele alınmış, “Romanlarda Japon Kadının Spiritüel Konumuna Retrospektif Bir Bakış” bölümünde ele alınan iki romandaki kadın kahramanlar aracılığıyla Japon tarihinde manevi gücü temsil eden kadın profili ele alınmış ardından sonuç kısmında genel bir analiz yapılmıştır.

Yöntem

Bu çalışma, Nahoko Uehashi'nin *Tsuki no Mori ni Kami yo Nemure* ve *Koteki no Kanata* romanları aracılığıyla Japon tarihindeki kadının konumunu ekofeminist bir bakış açısıyla ele almaktadır. Japon kadınının ekolojik denge ve animist yapı ile olan uyumu incelenmiştir. Ekofeminist teorinin edebi alanda kullanımında Zapf (2008: 853), edebi ekoloji ve metin etiği birleşiminde dört temel unsurun mevcut olduğunu belirler:

- 1) Anlatı tarzının, yalnızca sistematik-teorik bir düzeyde yeterince araştırılmayacak etik meselelerin somut örneklendirilmesi için bir ortam sağlamak için gerekli olduğu yollar sunar,
- 2) Her zaman kişisel perspektifler aracılığıyla dolayımlanan bir bilgi biçimi olarak edebiyatın, etik ile insan öznesi arasındaki kopmaz bağı yansıma yolları sunar; ancak bu özne, salt bilişsel bir ego olarak değil, çoklu karşılıklı ilişkilere dahil olan somut, bedensel bir benlik olarak anlaşılmalıdır;

¹ Bu çalışmada romanın 2000 yılı Kaiseisha baskısından yararlanılmıştır.

- 3) Kurgusal metinlerde başka hayatların imgesel olarak sahnelenmesinin, benlik ve öteki arasındaki diyalojik karşılıklı bağımlılığın ve bunun ötesinde “ötekinin farklılığının” ve başkalığının hayata geçirilmesi için etik bir alan yaratır,
- 4) Edebiyat ve sanat yalnızca ahlaki ideolojilerin illüstrasyonları değil, aynı zamanda karmaşık dinamik yaşam süreçlerinin sembolik temsilidir.

Dolayısıyla edebi metinlerin doğa-insan ilişkisi ya da insan-insan olmayan varlıklar arasındaki etik değerler ve ilişkinin çoklu yönleri gibi birçok bağlamda edebi inceleme için ekofeminist yaklaşımların aydınlatıcı olduğu düşünülebilir. King, ekofeminizmin önerdiği yönlerden biri olarak şu açıklamayı yapar:

Doğa kültür ikiliğinin kültürün bir ürünü olmasına rağmen yine de erkek kültürüne katılarak kadın doğa bağlantısını kesmeden sezgisel, manevi ve rasyonel bilgi biçimlerini bütünleştirerek hem bilimi hem de büyüü kucaklayacak farklı türde bir kültür ve politika yaratmak için özgür, ekolojik bir toplum tasavvur etmek ve yaratmak amacıyla bir bakış noktası olarak kullanabiliriz (King, 1989: 23).

King’in bu saptamasına uygun biçimde, Uehashi’nin bu iki fantastik romanı, doğa bilinci ve kadının manevi gücünü birleştirir. Oldukça eski dönemlerdeki kadının büyüsel, spiritüel gücünü çağdaş döneme taşır. Doğadaki çeşitli varlıkların bağlantı içinde olduğu bir dünya tahayyülü sunar. Çağdaş Japonya’da fantastik kurgusuyla Japonların kökenlerine, antik dönemlerdeki kadınların şamanistik özelliklerine atıfta bulunur. Ataerkil sistemin dayattığı toplumsal yapı karşısında doğa-kadın ilişkiseliliğini ön plana çıkarırken, genç kız kahramanlar nihayetinde ataerkil sistemin etkisinden kurtulamaz. Ancak, bu ataerkil yapının baskın çıkmasının çevre ve insan ilişkisine olumlu bir dönüşünün olamayacağı çıkarımını sağlar.

Genel Hatlarıyla Ekofeminist Teori

Ekoloji bilimi tüm yaşam biçimleri arasındaki karşılıklı ilişkilerle ilgilenir. Doğayı, insanı ve insan olmayanı uyumlu hale getirmeyi amaçlar (King, 1989: 18). Ekofeminizm ise özgür ve ekolojik bir yaşam tarzı yaratma şeklindeki açık hedefine ulaşmak için toplumsal ekolojinin ihtiyaç duyduğu ekoloji ve feminizm arasındaki bağlantıları geliştirir (1989: 19). Yaygın olarak Françoise d’Eaubonne tarafından 1974 yılında *l’eco-féminisme* teriminin icat edilmesiyle başladığı düşünülen ekofeminizm hareketinin ilk büyük savunucuları 1980’lerde ABD’de ortaya çıkar ve o zamandan itibaren hem coğrafi hem de eleştirel olarak gelişir ve disiplinler arası teoriler içinde sosyal ve politik alanlara doğru genişler (Curry, 2013: 1 - 2).

Ekofeminizmin konumunu feminist dalgalar bağlamında tarihsel süreç boyunca ele alan Özdemir ve Aydemir (2019: 262 - 264) feminizmin başlangıcından itibaren tek çizgi halinde değil, dört temel dalgaya bölünerek, değişim ve dönüşümler geçirerek ilerlediğini belirtirler. Buna göre feminizmin birinci dalgası, Fransız İhtilali’nin ardından ortaya çıkan eşitlik, özgürlük ve insan hakları gibi değerler aracılığıyla filizlenmiş, kadının siyasi hakları için mücadele alanı olmuş; ikinci 1960’lardan 1980’lere dek süren feminizm dalgası ise cinsiyet eşitsizliği üzerinde odaklanarak ataerkil sisteme karşı kadınların özgürleşmesi amacıyla anayasada eşit hak ve özgürlükler, cinsellik ve üreme konusundaki özgürlüklerin sağlanması gayreti olarak görülürken üçüncü dalga daha evrensel, farklı coğrafyalardaki kadınların farklı sorunları olabileceğine dair postmodern çağın çokkültürlü yapısındaki değişkenliğine dikkat çeker. Dördüncü dalgada ise internet ve teknolojinin yayıldığı dönemin kültürel dokusuna atıfta bulunarak sosyal ağların kadın ve çevre sorunlarına dönük uygulama, örgütlenme alanına dönüşmesi üzerinde odaklanır. Dolayısıyla feminizm başlangıcından bu yana yerleştirilmiş taban hareketlerinden küresel değişim savunuculuğuna kadar ölçekleri ve alanları aşan sosyal ve politik aktivizme doğru yönelen teorik bir akademik disiplinin yanı sıra toplumsal değişim için pratik bir hareket olmuştur (Curry, 2013: 2).

Ekofeministler, dünya ekosisteminin birbirine bağlı yaşam ağında rol oynayan ve insan olmayan tüm varlıklara kadar genişletilmesi gerektiğini iddia ederler (Orenstein, 1993: 172). Bu kozmik çevre, aynı zamanda doğanın insanla uyumunu ortaya koyarken kadının konumuna da ayrı bir önem ve atıfta bulunur.

Bu çalışmada çağdaş Japon gençlik edebiyatının ünlü kalemlerinden biri olan Nahoko Uehashi’nin iki fantastik romanı ekofeminizm teorisi çerçevesinde incelenmiştir. Bu bağlamda romanlarda kadının doğa ile bütünleşik yapısı incelenirken aynı zamanda kadının toplumda ayrıcalıklı bir konuma ulaşmasında doğa ile iletişim halinde olmasına dair örnekler sunulmuştur.

Çok Ödüllü Yazar Nahoko Uehashi ve Gençlik Edebiyatı

Batılı uzmanlar gençlik edebiyatını tanımlama konusunda güçlük yaşar. Bu nedenle bu tür farklı isimlerle de anılır: *young adult literature*, *adolescent literature*, *juvenile literature*, *junior books*, *children literature*, *books for teens*, *books for tweens* gibi çeşitli adlandırmalar gençlere yönelik kitaplar, çocuk romanları ile yetişkin romanları arasındaki boşlukta yer alan türü tanımlar (Cole, 2009: 49). Dolayısıyla Özyer'in (2007: 486) tanımıyla *gençlik edebiyatı bir geçiş edebiyatıdır*. Gençlik edebiyatı (Young Adult) türünün özellikleri şöyle sıralanmaktadır: kahraman gençtir, olaylar kahramanın ve onun çatışmayı çözme mücadelesinin etrafında döner, hikâye genç bir yetişkinin bakış açısından ve ağzından anlatılır, genç yetişkinler için yazılmıştır ve özellikle genç yetişkin okurlar için pazarlanmaktadır (Cole, 2009: 49). Her ne kadar gençlik edebiyatı ile ilgili bu gibi özellikler sıralansa da bu türün çeşitliliği göz önünde bulundurulduğunda muhakkak her özelliği barındırması da beklenemez. Zira Nahoko Uehashi her ne kadar gençlik edebiyatı yazarı olarak tanımlansa da belirli bir kesim için yazmadığını şu cümlelerle ifade eder:

Asla belirli bir kesim veya yaş grubunu düşünerek yazmıyorum. Kitaplarımı okumak isteyen herkesin kaç yaşında olursa olsun okuyabilmesi gerektiğine inanıyorum. Birlikte çalıştığım tüm editörler ve yayıncılar kitaplarımın üç farklı yaş düzeyine uygun formatlarda üretilmesini sağlıyorlar. İlkokul çocukları için, okuma kolaylığı sağlaması amacıyla zor olan Kanji karakterlere furigana telaffuzları eklenir; genç okuyuculara yönelik olarak çalışmalarım daha az hiragana içeren, taşınması kolay karton kapaklı kitaplar olarak yayınlanıyor ve yetişkinler için furigana okunuşu içermeyen karton kapaklı versiyonlar üretiliyor (Uehashi, 2021: 14).

Gençlik edebiyatı 1980'lerin sonlarından bu yana edebiyat camiasına giren nispeten yeni bir türdür. Hükümetin aktif genç okuyucu sayısının azalmasından kaynaklanan endişelerine bir yanıt olarak özellikle 2000'li yıllarda gelişmiştir (Doi, 2018: 401- 402). Nahoko Uehashi'nin anime dünyasına da uyarlanan fantastik kalemi, Japonların kültürel, tarihsel ve sosyolojik yapısını fantastik kurgu ile okura ulaştırır. Uehashi, yeni fantezi çağının bu rönesansında ortaya çıkar ve *Tsuki no Mori ni Kami yo Nemure* romanı ve *Kemono no Sōja*² serisini yazdıktan sonra özellikle bu serinin anime dünyasına uyarlanmasıyla popülaritesi daha da artar (Doi, 2018: 401). Fantastik tür, doğası gereği ikirciklidir; toplumsal normlara eleştirel bir bakış açısı sunabilir ya da tam tersine ayrı bir alanda güvenli bir şekilde kalarak gerçek toplumu etkilemeyen eleştiri ve muhalefet için bir çıkış noktası sağlayarak bir toplumun hâkim değerlerinin güçlendirilmesine katkıda bulunabilir. Fantezinin hem biçimsel hem de ideolojik muğlaklığı modern Japon edebiyatında belirgindir (Suter, 2019: 128).

Yazarın fantastik türdeki *Tsuki no Mori ni Kami yo Nemure* romanı 1992 yılında Japon Çocuk Yazarları Derneği Yeni Başlayanlar Ödülü (Japan Association of Writers for Children Newcomer Award)³ alır. Bir başka değerli ödül ise 2020 yılında Japonya Kültürel Antropoloji Derneği tarafından verilen JACSA⁴'dir ve bu ödül yalnızca kültürel antropoloji alanındaki başarıları için değil, aynı zamanda bu ödüle layık görülen yazar kimliğine sahip antropoloji profesörü Uehashi'nin topluma katkılarını da takdir eden bir ödül olması noktasında anlamlıdır. Seçici kurul, bir yazar olarak eserlerinin, bu alandaki bilgi ve yaratıcılığın doğasında var olan potansiyeli geniş bir okur kitlesine aktardığı kanaati ile yazara bu ödülü layık görmüştür. Yazarın aldığı ödül sadece JASCA ile sınırlı değildir.⁵ Çalışmada bahsedilen *Koteki no Kanata* adlı bir diğer fantastik romanı da 2004 yılında Noma Çocuk Edebiyatı Ödülü almıştır. Ayrıca yazar, çocuk edebiyatı alanında en prestijli uluslararası ödül olan Hans Christian Andersen Ödülü'nü de 2014 yılında almıştır.

² Yazarın eserlerinin adlarında geçen “kami” (tanrı ya da manevi ruh) ve “kemono” (canavar) gibi ifadeler başka bir dünyaya ait olan ya da doğaüstü dünyayı çağrıştırmaktadır.

³ 第 25 回日本児童文学者協会新人賞

⁴ 第 15 回日本文化人類学会賞

⁵ Ayrıca diğer eserleri için de çeşitli ödüller almıştır: *Seirei no Moribito* eserine Noma Genç Yetişkin Edebiyatı Ödülü (Noma Juvenile Literature New Face Prize, 1996); Sankei Çocuk Kültürü ve Yayıncılık Ödülü (1997); *Yami no Moribito* eserine Japonya Çocuk için Yazarlar Derneği Ödülü (2000); *Moribito* Serisi ilk üç cildi için Robo no Ishi Edebiyat Ödülü (2001); *Moribito* Serisi için Iwaya Sazanami Edebiyat Ödülü (2002); *Kami no Moribito* eserine Shogakkan Çocuk Edebiyatı Ödülü (2003) ve Çocuk Refahı Edebiyat Ödülü (2004); *Seirei no Moribito* eseri için ABD'de Batchelder Ödülü (2009); *Seirei no Yami* eseri için ABD'de Batchelder Onur Ödülü (2010); *Shika no Ō* eserine Japonya Kitapçılar Ödülü ve Japonya Tıbbi Kurgu Ödülü (2015); *Kemono no Sōja* serisi için Michael L. Printz Onur Ödülü (2020) ve Batchelder Onuru (ABD) (2020), ABD'den CLLI Genç Yetişkin Edebiyatı Çeviri Ödülü (2020); Yoshikawa Eiji Bunko Ödülü (2023) gibi ödüllere layık görülmüştür. (<https://uehashi.com/> Erişim Tarihi: 22.03. 2024)

Uehashi, yazarlığa giden süreçte, çocukluk geçmişinin önemli bir etkisi olduğuna inanmaktadır. Özellikle çocukluk yıllarındaki hatıralar, ona göre hayal gücünü zenginleştiren önemli kaynaklardır: *Her gece annem bana kitap okuduğunda yaşadığım sevinç, masal anlatma yeteneğine sahip olan babaannemin çocukken öğrendiği, hareket ve mimiklerle dolu masalları ve babamın rengarenk resimler yapmasını izleyerek geçirdiğim saatler. Belki de bu nedenle her zaman bir gün bir yazar olacağıma inandım* (Uehashi, 2021: 15) şeklinde açıklar. Bu geçmişindeki arka plan, hikâyeleri seven biri olmasının temellerini oluşturur.

Yazım sürecini, *hikâye yazarken sanki onu çiziyormuş gibi yazarım ve ilk anda çok fazla yazdığımdan neredeyse bir fotoğraf gerçekliğinde bir resim ortaya çıkar. Bunu ertesi gün revize ederek fazla satırları siler ve sadece bana gerekli olan satırları bırakma işiyle uğraşırım* (Uehashi, 2017: 24) diye aktaran yazar, oldukça üretken olduğu gibi aynı zamanda kültürel antropoloji alanında akademik bir kimliğe de sahiptir. Elbette oldukça farklı iki meslek grubunu birleştirirken, hikâyeler/romanlar okumayı da bir çeşit saha çalışmasına benzetir:

Bir roman okumak asla gerçek deneyimin yerine geçemez. Yine de başka dünyalardaki karakterlerle ilgili hikâyeler, benim gibi insanların -Japon tarzını norm haline getiren Japonya'da doğup büyümüş bir okuyucunun- önyargılarını geride bırakmasına ve dış dünyayla ilişkilerini keşfetmesine olanak tanıyarak, kendi dünyalarını yeni bir yol olarak düşünme fırsatı yaratabilir. Hikâye okumak bu anlamda bana saha çalışmasını hatırlatıyor (Uehashi, 2021: 39).

Akademik hayatındaki saha araştırmaları, okudukları ve küçüklüğünde dinlediği masallar adeta yazar olmasının zeminini oluşturmuş gibidir. Büyükannesinin anlattığı yerel masallar ve hikâyelerle büyümüş olmasının hayal dünyasını besleyen en önemli kaynaklardan biri olduğunu vurgulayan Uehashi, o dönemlerde dinlediği hikâyelerin büyüsunü her zaman üzerinde hissetmiş gibidir: *Büyükanmemin anlattığı hikâyeler ile günlük hayatın sınırları arasında gidip geldim* (Uehashi & Taki, 2023: 28) diye aktarırken, çocukluğundaki bu hikâyeler ve kalem arasındaki ilişkiyi şu ifadelerle açıklamaktadır:

Yazdığım hikâyelere *farklı dünyalara dair fantezi* (ハイ・ファンタジー/異世界ファンタジー) adı veriliyor. Gerçekte var olmayan bir dünyayı anlatan hikâyeler olduğu için bazen günlük hayattan uzak, bir rüya hikâyesi gibi görünebilir ancak gerçek fantezinin günlük hayattan daha derin, daha canlı duygulara yol açan anlar yarattığını hissediyorum. En azından büyükanmemin hikâyelerinden aldığım gerçeklik buna yakın gibiydi. Çocukken bu kadar farkına varmazdım ama [...] gerçek duygular doğru bir şekilde anlatıldığında tuhaf hikâyeler bile fantezi gibi gelmiyor. Sanırım bir şekilde günlük hayatla bağlantısı varmış hissi yaratıyor. [...] Hikâyeler böylece günlük hayatıma girdi. Üstelik bu tür şeylere son derece duyarlı bir çocuktum. Büyükanmemle ellerimizi birleştirir dans bile ederdik. Hikâyelerin dünyasına girer, başkahramandan biri oluverirdim. Büyükanmem bana yabancı kedi tarafından büyütülen bebeğin hikâyesini anlattığında, kedi tarafından büyütülen çocuk oluvermiş, [anlatılan] büyük kedinin sırtına sarılarak avcının tüfeğine gözlerimi dikip bakıyor olduğumu hissetmiş olmalıyım. Ve avcı kediyi vurduğunda bu sebeple hıçkırığa hıçkırığa ağladığımı hatırlıyorum (Uehashi & Taki, 2023: 26 – 27).

Dolayısıyla yazarlık hayatının başlamasının arka planında, Japon halk hikâyeleri ve kültürel dokunun hâkim olduğu yerel anlatıların önemli bir yeri olduğu görülmektedir. Bu doğrultuda yazarın çocukluk geçmişindeki halk hikâyeleri ve okuduğu fantezi kitaplarının önemli bir yeri vardır.

Nahoko Uehashi'nin İki Romanında Animistik Yapı, Doğa-Kadın İlişkiselliği ve Sınırdaki Olmak

Uehashi'nin iki fantastik romanında Japon kültürüyle iç içe geçmiş ekolojik düzen ile bağlantılı üstün manevi değerlere sahip genç kızlar ve kadın kahramanlar karşımıza çıkar. Doğaya içkin bir hayatın yanı sıra ölümün gizemli sınırı arasındaki öbür dünya ile bağlantılı kahramanlar aracılığıyla kozmolojik düzenin farklı bir tahayyülünü sunarlar. Bu düzende bazı kadınlar doğüstü yetenekler atfedilen karakterlerdir. Doğa ile iç içe bir hayatın olduğu ve Japon kültürel motiflerinin de sıklıkla yer aldığı her iki romanda da doğa ile bağlantılı olan kadın karakterler aynı zamanda iki dünya (insanların dünyası-ölümünden sonrakilerin dünyası) arasında iletişimi sağlayan figürlerdir. Ayrıca doğa fenomenleri ve tanrıların dünyası ile aracılık edenler ile bu dünya-öbür dünya arasındaki sınırdaki (arafta) varlıklarla iletişim halinde olan da yine kadındır.

Her iki romanda da kadının doğa ile bütünlük yapısı toplum düzenindeki ataerkil sistemin etkisi nedeniyle tehlikeye girer. Dolayısıyla kadının kutsallığı sosyal düzen tarafından bir şekilde değişime tabi olmak zorunda

kalır. İnsanın toplumsallaşmasıyla doğanın değişime uğratılmasına benzer biçimde kadının da toplumsallığın etkisiyle değişime tabi olması arasında bir ilişki kurulur.

Koteki no Kanata romanında canlı varlıkların (insanlar, hayvanlar, bitkiler, böcekler vb.) yaşadığı dünya ile öbür dünya arasında iletişimi sağlayan aracı ruhlar (*tsukaima*), bağlantıdaki varlıklar ile bu karşılıklı düzenin sürmesini sağlayan kahramanlar bulunur. Bu durum, rasyonel bir doğa algısının ötesine geçerken insanların sıradan ilişkilerinin oldukça uzağında adeta evrensel bütünlüğün ve evrensel canlılığın önemini kucaklayan animist inanç sisteminin etkisini yansıtır niteliktedir. Animizm, bir dizi farklı olguya, varlığa, temsile, inanca ve uygulamaya atıfta bulunurken, canlı bir doğa fikrinden (panteizm değilse de bir tür panpsişizm) farklı türde *rublar* (tama 霊 veya tamashii 魂) -genellikle tanrılardan (kami 神), atalardan (senzo 先祖), bir ölünün hayaleti (yūrei 幽霊) ve hayaletlerden (yōkai 妖怪) açıkça ayırt edilemeyen- anlatılarına kadar uzanmaktadır. Bu maddi olmayan varlıklar farklı, ancak kısmen örtüşen kültürel alanlara (din, folklor, gelenekler, sanat) aittir ve farklı kökenlere ve kültürel soyağaçlarına sahiptir (Rambelli, 2019: 3).

Dolayısıyla alışılmış dünyevilik yerine sezgilerin, manevi güçlerin, ruhların ve iki dünya arasındaki araçların bulunduğu bir evren ve kozmolojik düzen tahayyülü ile insanı doğadaki varlığının tekilliğinden uzaklaştırır. Benzer şekilde *Tsuki no Mori ni Kami yo Nemure* romanında Kishime (ölmeden önce Satome) adlı genç kız Tayata adlı tanrısal özellikteki varlık ile bağlantı halindedir. Tayata ile karşılaşmalar adeta doğayla bütünleşir, doğadaki varlıkların bilincine ulaşır:

Genç [Tayata], iki elini kaldırdı. [...] Soğuk eller Nagatachi'nin avuçları içinde küçücük kaldı. Taşı bile sıkabilecek güçteki Nagatachi tüm gücünü veriyor ama hiç hareket edemiyordu. Bir kayayı itmek gibiydi. Yerin derinliklerine kök salan devasa bir kayayı... Çamur ve çimen kokusu bir yusufçuk gibi yükseldi, ter kokusuyla karışarak ikisini sarmaladı. Nagatachi, gencin bedeninde yeryüzünün gücünün bir girdap gibi aktığını hissetti... Birden, kendi bedeninde de bu muazzam hissi duyumsadı. Gencin gözleri insan gözü değildi. Bu gözler, bembeyaz kocaman gözlere dönüşmüştü; Nagatachi sanki Ay'ı yakından gördüğünü hissetmişti. Bedeninden binlerce ağaç ve ot çıktığını hissetti. Bu ağaçların dallarını titreterek esen rüzgârı, sürünen, koşan canlıları hissetti. Serin akan nehirler, bedeninde küçük, sayılmayacak denli yaşamlar parlıyordu. Nagatachi, bir dağ olmuştu (Uehashi, 2000: 24-25).

Japon bilim insanları kami kavramının nasıl ortaya çıktığını ve geliştiğini açıklamak için çeşitli teoriler geliştirmişlerdir ve bu teoriler içinde en olası açıklama, kami tapınmasının köklerini doğa tapınmasının animistik biçimlerine yerleştirir (Brown, 1993: 328). Bu, modern bilim ve teknolojiye karşıt olan *ilkel* bir dünya görüşünün gerici bir örneği değil; daha ziyade insan ve insandan fazlasının ontolojik olarak ayrılmaz olduğu, sürekli evrim içinde geleceğe dönük olduğu bir söylemdir (Curry, 2018: 59). Bu sistem içinde doğa, insan ve insan dışı varlıkların bütünselliği, *animist ontolojide kendini şekillendirme ve kendini ifşa etme* olarak tanımlanan karşılıklı bir otopoez gerçekleştirir (Stephens, 2010: 210). Animizmde insanlar belirli yerlerde yaşarlar topraktan ve toprağın kucagında filizlenen ve yüzeyinin üzerinde ve üstünde dolaşan sakinlerinden beslenirler. Atalar toprakta yaşarlar-bedenleri toprağın içinde çürümüş, kül olarak dağılmış olsun ya da başka kişilerle yeniden bütünleşebilecek diğer kişiler için bir besin haline gelmiş olsun. Henüz doğmamış olanlar zaten yakınlarındadır ve onları tamamen kendi toplumlarına katacak karşılaşmayı beklemektedir. Mekânlar yalnızca ortam ve ekoloji değil aynı zamanda kişiler, bireyler, failer, aktif ve ilişkisel varlıklar, yaşamın daha geniş ekolojinin katılımcıdır (Harvey, 2006: 109). Bu açıklamaya benzer şekilde *Tsuki no Mori ni Kami yo Nemure* romanında insanın ve diğer varlıkların kozmolojik düzenine dair şu pasaj yer alır:

Bu köydeki yer tanrısının barındığı bir anneden dünyaya gelen çok özel bir kız olduğunu söylemişim, hatırlıyor musun? Annelerin bedenlerinde barınan çeşitli ruhlarla doğar çocuklar. Yomena annesinin yediği yomena⁶ adlı otun ruhu annenin bedeninde yaşarken bir insan şekli olarak doğdu. Sugina da öyle. Kişinin önceki hayatı *suginadır*. Ben bir geyiktim. Köyün ormanlarında koşturan dişi bir geyik. İnsanlar, bir insan olarak ömrü bittiğinde bir kez yer altına düşer; bedenleri ormanın toprağına karışır oradan tekrar otlar ve ağaç olarak doğarlar. Bunu insanlar yediğinde bir insan olarak doğar. Ormanlar bizleriz, ölen büyükanne ve büyükbabalarımızın bedenlere dönüşmüş hâlde şimdi yaşadıkları yer... (Uehashi, 2000: 54).

⁶ Bir çeşit aster bitkisi.

Uehashi'nin her iki romanında da doğa tüm canlılarıyla (bu dünya ve ruhların dünyası) karşımızdadır ve en önemli iletişimi sağlayanlar, *kaminma* adı verilen kadınlar koruyucu tanrı anne (*Tsuki no Mori ni Kami yo Nemure*) konumundadır ya da insanların hislerini algılayabilme ve duyabilme yeteneğine sahip kimsesiz Sayo (*Koteki no Kanata*) gibi genç kız/kadın kahramanlar aracılığıyla sağlanır. Bu kadın figürler doğadan gelen manevi, mistik yapıyı algılayabilir, kimsenin iletişim kuramadığı doğaüstü varlıklarla iletişim kurarak, evlilik ya da duygusal bağ kurar. Aynı zamanda doğaüstü varlıklar evrendeki çeşitliliğin temsili olarak sunulur. Genç kız/kadın karakterler ise doğaüstü varlıklarla iletişim kurarak dünya ile öteki dünya arasındaki bağlantıyı sağlar. Bu durum aynı zamanda bir sınırdaki ya da eşikte olma durumu olarak değerlendirilebilir. Zira genç kızlar doğaüstü varlıklar ile toplum arasında kalarak bir çeşit iletişim kurma görevini de yerine getirirler.

Japonya'da en eski dönemlerde animist inancın olduğuna dair kanıtlar hem antik metinlerde hem de ilkel inançların izlerinin hala var olduğu günümüz geleneklerinde bulunabilir. Sekizinci yüzyıla ait *Nihon shoki*, şeytanlar ve animistik ruhlarla dolu bir dünyayı tasvir eder: “o topraklarda ateş böcekleri gibi parlayan birçok kami ve sinekler gibi vızıldayan kötü kami vardı. Ayrıca konuşabilen ağaçlar ve otlar da vardı.” (Brown, 1993: 328). *Tsuki no Mori ni Kami yo Nemure*, romanının girişi adeta animistik öğelere atıf yaparken kutsal evlilik (*shinken*) inancına da göndermede bulunur:

Eskiden çok eskiden...Güneşin ışınları henüz yeryüzünü aydınlatmadan önce,

Topraktaki su fokur fokur kaynamış, akşam karanlığının içinde ateş böceği alev renginde parlayarak gökyüzüne doğru yükselirken korkutucu ve güzel bir tanrı çıkmıştı. Taşlar ve ağaçlar, fokurdayan su bizlere şöyle dedi:

“Güneşin bembeyaz ışınlarıyla henüz aydınlanmadan önce, tanrılar ve bizlerin nasıl günler geçirdiğini sizlere anlatalım. ...Özellikle, Ay Ormanı Tanrısı ile gönül bağı kuran ve sonunda dağın derinliklerinde kaybolup giden kızın masalını...” (Uehashi, 2000)

Uehashi, doğa ile ilişki içinde olan ve insan olmasına karşın insandan uzaklaşan Tarzan karakterini ilkel insan ile medeni insan arasındaki eşikte durduğu için ilgi çekici bulur. Doğa ile medeniyet arasındaki eşikte bu karakter yazarın doğa ile insan ilişkisini ele almasında önemli bir model olmuştur. *Tsuki no Mori ni Kami yo Nemure* ve *Koteki no Kanata* romanlarında eşikteki kahramanlar özellikle doğa-insan uyumunun sağlanmasında belirgin figürlerdir. Doğaya içkin bir hayatın yanı sıra ölümün gizemli sınırı arasındaki öbür dünya ile bağlantılı kahramanlar aracılığıyla kozmolojik düzenin farklı bir tahayyülünü sunarlar. Öte yandan *Koteki no Kanata*'da ise Nobi adlı tilki ruhu baş karakter insanlar ile öbür dünyadaki manevi ruhlar arasındaki sınırdaki doğmuştur. Dolayısıyla sınırdaki olma hali Nobi için bir çeşit *ıstırap* halidir. Baş kahraman tilki ruhu Nobi, genç kız Sayo'ya âşık olur ve insanların dünyasında kalmak ister.

Sınır çizgisinde ya da eşikte durmak medeniyetin nimetleriyle yaşarken aynı zamanda doğayı korumak gerektiği ve çevreyi yok etmenin zararları üzerinde düşünmek anlamına gelirken bu aynı zamanda yazara göre *sınırdaki olmak* anlamına da gelmektedir (Uehashi & Taki, 2023: 76). Zapf (2008: 853 – 855), edebi metinleri de sınırdaki konumlandırır ve kültür-doğa etkileşimini *ekolojik kayguların ve insan türünün etik özdeşliğini bir araya getirdiği yer* olarak tanımlarken bu, edebiyatın eşikte olma konumlandırması, edebiyatın etik ve ekoloji söylemleri arasındaki *dijalog için önemli bir araç ve bağlantı çerçevesi* statüsünü kazandırır.

Ay Ormanı Tanrısı (*Tsuki no Mori no kami*), *kaminma* aracılığıyla insanların dünyasıyla iletişimi sağlar; bu iletişim Tayata adlı tanrısal konumdaki karakter ile Kishime adlı genç kızın ilişkisi ile sürmektedir. Ancak doğa-insan ilişkisinin sürmesi için doğa korunmalıdır. *Kaminma* olan Kishime adlı kahraman tanrıların dünyası ile insanların dünyası arasında sınırdaki, araftadır:

Bu, senin bildiğin gibi erkek bir insanla birlikte olmak değil. O yerin altına geri döndüğüm günden itibaren kendimi sürekli bir sınırdaki bekliyor gibi hissediyordum... Tanrının eşi olabilirdim. Olmayabilirdim de. Sıradan bir hayat yaşayabilirdim belki de... veya Ay Ormanı'nda bir ömür geçirebilirdim. Sürekli belirsizlik içindeydim. Fakat farkına vardım ki iki tarafa da gidemez olmuştum... Bu kadarı yeter. Bu arada kalmışlık artık fazla... (Uehashi, 2000: 173).

Kishime ile Tayata'nın buluşması da yukarıda bahsedilen Nagatachi'nin Tayata'yı gördüğünde hissettiğine benzer biçimde doğa fenomenlerinin muazzam tasvirleriyle sunulur. Doğa adeta insanın önüne tüm ihtişamıyla serilir, Tayata doğanın tüm canlı unsurlarını harekete geçiren, barındıran bir figürdür. Kishime, Tayata'nın doğaya içkin hali karşısında büyülenir:

O esnada hafif bir kargaşa... Rüzgârın esmeye başladığı an gibi sessizliği bozan gürültüler çıktı ve giderek güçlenmeye başladı. Rüzgâr değil; deriden çıkarak bedeninin derinliklerine kadar geçip giden bir şey. Tayata merkezinde, yavaş yavaş köpükler çıkararak dışarı doğru genişliyordu. Altta uzanan otların, yeryüzünün, ağaçların ve bunların içinde yaşayan ormanlar ve hayvanlara varana kadar bu garip nesneyle örtülmüştü ve bu bende bir titreme hissi yaratmıştı. Tayata gözlerini açtı. Gözlerine bakar bakmaz şaşkınlıktan hareket edemedim. Bu gözler artık mağaradaki kadına benzeyen siyah gözler değil; dipten fışkırarak gelen gizemli bir parlaklıkla ışıldayan ateş böceğinin alev rengi gözleriydi. Çevrem bir anda değiştiğini fark ettim. Gözle görülebilen, dokunarak hissedilebilen her şey tamamen değişmişti (Uehashi, 2000: 77 – 78).

Animizde merkezi çıkarımlardan biri, belirli yerlerin ve toprakların hayati önem taşıdığıdır. Plasentalar kişinin daha da büyümesinin samimi ve ısrarcı mekânları haline gelen yerlere gömülür. Törenler diğer katılımcıların da olduğu mekânlarda yapılır (Harvey, 2006: 109) Satome adlı küçük bir kız çocuğu açlık içinde geyik yakalamak isterken hayatını kaybeder. Satome öldükten sonra köydeki *kaminma* onun için bir tören düzenler. Kishime, Satome öldükten sonra onun yerine dünyaya gelen onun ruhuyla doğan kişidir.

Tam karşı kıyıya çıkmıştım ki, ölülerini göndermek üzere giyinmiş kadınlar sıraya girerek beni karşılıyordu. Bu kıyıda *kaminma* büyükanne başta olmak üzere, annem ve teyzelerim, üzerlerinde kanımın olduğu altı kadın bedenimin her yerini küllerle kaplamış, boyunlarına kötü ruhları kovmak için ayı tırnağı takmış, ellerinde ruhumu göndermek üzere bambu demeti tutarak ayakta duruyorlardı... Delicesine bir üzüntü ve keder içinde olduğu görülen annemin gözleri... O kadar zaman geçmiş olmasına rağmen şimdi bile o gözleri hatırlayınca yüreğim parçalanıyor. Hayalet gibi olan kadınların arasından tılsımla kaskatı hale gelen büyükanne *kaminma* öne doğru çıktı, hızla bambu demetini yukarı kaldırarak bana seslendi. Hareket etmeyen, ölünce Ay Ormanı'nda dolaşan, köye geri dönünce yolunu kaybeden ölünün ruhu! [...] Ancak büyükanne benim konuşmama izin vermemişti. Konuşamazsın! Bir kez Ay Ormanı sınırındaki karanlıkta ıslanan insanlar artık aynı kişi olamazlar, dedi (Uehashi, 2000: 81 – 82).

Satome böylece artık ölümler diyarına gönderilirken bu ayın sonrasında Kishime adıyla yaşam döngüsüne katılır. Kishime'nin genç kızlığa adım atmasından sonra tanrısal konumdaki Tayata tarafından eş olarak seçilmesi, köydeki dengeleri değiştirecek bir kararın alınması sürecinin de başlamasına zemin hazırlar. Başkentte altı yıl çalıştıktan sonra köylerine geri dönen ağabeyleri köyün devamlılığı için sarayın emri ile çeltik ekimine başlanması gerektiğini dayatmaları üzerine Tayata ile bağ kuran Kishime insanların emirleri ve doğa ile bağların korunması arasında bir karar almak zorunda kalır. Saraydan gelen emirlere bağlı olarak *ritsuryō* adı verilen sisteme bağlı hale getirilen bu Hayato halkından çeltik ekimine başlanması istenmiştir. İnançları gereği dokunmamaları gereken Kaname bataklığı⁷ da çeltik alanı haline getirilmelidir. Yok olmak ya da doğayı dönüştürmek zorunda kalan halkın bulunduğu çare, sarayın emirleri doğrultusunda doğanın dönüştürülmesi, çeltik ekimine başlanmasıdır. Eğer çeltik ekimi yapılmazsa köy halkı her zaman yaşadığı açlık sorunu ile yüzleşecek, bu sebeple ölümler dinmeyecektir. İnsanlar doğayı şekillendirmeye başladığında ise köyde doğa ile iletişim sağlayan *kaminma* olmak üzere olan Kishime ise Tayata adlı doğa kanunlarının uygulayıcısı ile kurduğu gönül bağından vazgeçmek zorunda kalacaktır. Tayata insan gibi görünen ancak mağaradaki kendi dünyasında yılan formuna dönüşen *kaminin* temsilidir. Annesi ise köyde güzelliği ile ün salan, sıradan bir insan olan Prenses Hōzuki'dir. O da insan formuna dönüşen bir yılan *kamiye* gönülünü kaptırmış, köyden ayrılarak mağarada yaşam sürmeye başlamıştır. Dolayısıyla köyde yılan tapınma geleneği sürmektedir. *Yılanı tapın, miko... Bu köyün en kutsal mikosu mu? Erkeklerin lideri olan Atsukaya'nın kız kardeşi, bu köyü yöneten lider miko. Bu köy ve büyük yılan tanrısı arasında bağı sağlayan...* (Uehashi, 2000: 14).

Ağabeylerinin köydeki hayatın devam etmesi için doğanın değişmesi ve çeltik ekimine başlanması çabalarına Kishime'nin karşı koyamaması sonucunda doğüstü yeteneklere sahip Nagatachi, Ay Ormanı Tanrısı'nı (Tayata) engellemek üzere hiç bilmediği Hate ülkesine gelmiştir. Kishime ona köyün geçmişinden ve Tayata ile olan ilişkisinden bir gece boyunca bahseder. Bu hikâyeyi dinlerken Kishime'ye âşık olduğunu fark eden Nagatachi

⁷ Inari bir efsaneye göre (Shinwa 神話, tanrı hikayesi) Japonya'nın yaratılış zamanındaki kıtlık sırasında gelen bir "tanrıça" olarak kabul edilir. Tanrıçanın beyaz bir tilkinin üzerinde cennetten indiği ve elinde tahıl veya hububat demetleri taşıdığı aktarılmaktadır. Günümüzde pirinç için kullanılan *ine* 稲 ifadesi, bu tahılın adıdır. Ancak bu tahıl pirinç değil, bataklıklarda yetişen bir tür tahıldır. Efsaneye göre eski zamanlarda Japonya su ve bataklık topraklarıydı (Opler & Hashima, 1946: 44).

hava aydınlandığında Kishime'nin Tayata'ya olan duygularına rağmen aldığı karara sinirlenerek tanrıyı engelleme görevinden vazgeçer. Köyün tanrısını, aşık olduğu Tayata'yı bizzat kendisi öldürmesi gerektiğine karar veren Kishime, bu zor kararı gerçekleştirmez. Ancak hiç istemediği halde ağabeyleri, köy halkı ve kararından geri dönerek tanrı ile tekrar savaşmak için dönen Nagatachi karşısında köyün tanrısı Tayata demir kılıçla öldürülür. Romanın sonunda Kishime'nin doğa ile iletişimi de sağlayan Tayata ile olan aşkı son bulurken, doğa-insan arasındaki iletişim kopar. Ancak doğa değiştirilerek çeltik ekimi yapılmaya başlansa da köydeki açlık ve sefalet hali son bulmaz.

Koteki no Kanata'da Nobi adlı baş kahraman bir tilki ruhudur. Dünyada yaşayan büyücüler tarafından ele geçirildiğinde istenen şekle girebilen bu ruh Yuki ülkesine hizmet eden bir büyücü tarafından ele geçirilmiştir. Efendisinin emirlerini uygulamak zorunda olan aracı ruh (*tsukaima*) tilki olan Nobi, insan formuna da dönüşebilmektedir. Japon inanışında tilkinin (kitsune) önemli bir yeri vardır. Tilki, canlı veya cansız hemen hemen her türlü biçimi alabilir (Opler & Hashima, 1946: 46). Tilkinin en sık yaptığı hilelerden biri insan şekline bürünmesidir (Casal, 1959: 6). *Üzücü ama ne yazık ki bu, dünyada sizin kaderiniz. Kulaklarında yankılanan bu ses. Sabibinin tok sesi. Ve tütsünün güçlü kokusu. O andan itibaren şimdiye dek hep aracı ruh (tsukaima) olarak yaşamışız* (Uehashi, 2003: 22).

Nobi efendisine hizmet etmek için bir savaşçı ile mücadele ederken insan yapımı metal tıslımlı bir kılıçla yaralanır, kan kokusunu alan vahşi köpekler tarafından kovalanırken Sayo adlı bir genç kız tarafından korunur. Sayo, köyün dışında, Yona Ormanı'nın kenarında onu evlatlık alarak büyüten ebe yaşlı bir kadınla yaşamaktadır. Diğer insanlarda olmayan bazı doğaüstü güçleri vardır:

Sayo, insanların kalbindeki sesi duyabiliyordu. Bu duyabilmekten ziyade, insanların kaşlarının ortasından sızıyordu. Burnu iyi koku alan köpeklerin kötü kokulardan uzaklaşabilme yeteneğinin olması gibi Sayo da sıradan insanların düşüncelerini hissedebilme -kendisine *kalbin kulağı* derdi- özelliğine sahipti. Fakat çok fazla insanın arasında olduğunda zaman zaman insanların düşüncelerini duyabildiği olurdu. Bundan nefret ediyordu (Uehashi, 2003: 10).

Nobi ile ilk karşılaştığında Sayo 12 yaşındadır. Sayo da sıradan insanların düşüncelerini hissedebilme, duyabilme özelliğine sahiptir. Bu nedenle kalabalık alanlardan olabildiğince uzak durmaktadır. Nobi kaçarken Sayo'nun kıyafetinden içeri girer, Sayo da av köpekleri tarafından kovalanan Nobi'yi korumak için ormana doğru kaçır. Ormanın içinde Orman Gölgesi (Morikage) konağında yaşayan ve dışarı çıkması yasak olan Koharumaru ile karşılaşır. Hayatlarını kurtardığı için Sayo ona minnet duyar ve arkadaş olurlar. Bu arada konuta yabancı girmesi yasaktır ancak çukur bir delik aracılığıyla konuta girilebilmektedir. Bu delikler Koharumaru hariç konutta yaşayanlar tarafından bilinmemektedir. Koharumaru da Sayo'ya konuta geçmenin böyle mümkün olabileceğini söyler. Bu deliklerin Yuki ülkesi büyücüleri tarafından düşman oldukları komşu ülkedekilerin alanlarına nüfuz etme biçimi olduğunu bilmemektedirler.

Köyün erkeklerinin dağa çıkıp orak biçtikleri, ateş yakarak tarla açtıkları, ilk dağa giriş aktivitesi gerçekleştirdikleri gece Sayo tuhaf bir rüya görür. Parlak yeşil tüylü bir ötleğen bacadan aşağı inerek Sayo'nun yatağına kadar gelir. Sayo saçından bir tel koparıldığını hisseder. Ötleğen uçtuğunda Sayo da gökyüzüne doğru yükselmeye başlar. Bir yandan da ateşin yanında kendi uyuyan haline bakmaktadır. Uzak bir diyara doğru yol alırlar. Orada erik ağaçlarının çiçeklendiğini görür. Henüz bahar yeni yeni gelmiş olmasına rağmen binlerce erik çiçeği vardır. Sabahın ilk ışıklarıyla bir at kişnemesi duyar. Köyden birilerinin atı kaçtı diye düşünür. Bahçeye ekilen ürünlerin üstüne basarak tahrip etmemesi için hemen dışarı çıkar. Ancak bu at Sayo'nun rüyasını gördüğü Kairō adlı kişi tarafından gönderilen attır. Sayo bu ata biner. Atın üstünde rüyada gördüğü yere doğru ilerlemektedir. Güneş artık tepeye ulaştığında gözlerinin önünde rüyasında gördüğü erik koruluğu göz alabildiğine uzanmaktadır. Artık Sayo, Umegae Konutuna girmiştir. Dairō onu karşılar. Bu bahçeli konut artık Sayo'nun eski hayatına veda edişidir. Çünkü bu Umegae konutu sakinleri, Sayo'nun küçük yaşta kaybettiği annesi Hanano'nun geçmişini bilen kişilerdir. Hanano, öldürülene kadar beyliği koruma büyüsunü bilen tek kişi olarak kalmıştır. Ancak artık konağı koruma görevi için Sayo'dan yardım talep etmek üzere onu çağırışlardır.

Sayo konağın manzarası karşısında büyülenir; gördüğü manzarada kendi yaşadığı küçük ev de dahil olmak üzere Orman Gölgesi konağı (Morikage Yashiki), Akşam Ormanı (Yona no Mori) hepsi görünmektedir. Sayo gözlerini kaleye çevirdiğinde, Adı Bahar Ülkesi (Haruna no Kuni) feodal beyi Yūji no Harumachikō'nun kalesi olduğunu öğrenir. Bu ülkenin topraklarının sahibi olan feodal beydir. Shiraone Dağları, dağın kenarından ise Senba Nehri akmaktadır. O manzarayı oluşturan kişi Dairō'nun babasıdır. Bu arada Sayo'nun gözüne bazı ufak siyahlıklar

takılır. Bu ufak siyahlıklar karanlığın kapılarıdır. Dairō'nun babası tarafından korunma amaçlı kullanılan ogi tekniğinin yıkıldığı yerler karanlık kapı olarak görünmektedir. Bu karanlık kapılar ülkenin batı komşusu (*nishidonari*) Yuki ülkesi (Yuki no Kuni) büyücüleri tarafından yapılmıştır. Yuki ülkesinin feodal beyi Yuki no Moritada, Yūji no Harumachikō arasında kan bağı vardır. Harumachikō'nun babası Masamochikō'nun küçük kardeşi Yoshitada, Moritada'nın babası olduğundan iki feodal bey kuzendir. Ancak Yuki ülkesinin beyi ile Yūji ülkesi arasında yıllardır süregelen (Wakasa arazileri) toprak kavgası vardır. Yenmek yenilmek arasındaki kanlı savaşları kazanabilmek için ülkenin feodal beyine sadakat yemini eden büyücüler vardır. Ancak büyücülerin nesilleri neredeyse tükenmiştir. Dairō'nun babası kimsenin bilmediği bir teknik olan ogi tekniği ile sadece ülkeyi koruyabilmiştir. Fakat bir başka ülkeden geldiği için Japonya'daki toprakların ruhları ile iletişim kuramaz; bu topraklardaki varlıklarla iletişim kurabilen Sayo'nun annesi Hanano sayesinde tekniğini uygulayabilmiştir. Sayo'nun annesi Hanano mükemmel bir şekilde *duyabilme* yeteneğine sahiptir: *Annenin adı Hanano idi ve mükemmel bir duyabilme yeteneğine sahipti. Bitkilerde barınan ruhun seslerini bile ayırt edebilir; duyduklarını insanlara aktarabilirdi* (Uehashi, 2003: 84). Dolayısıyla Dairō'nun babası *denizin karşı kıyısından* gelen biri olduğu için yabancı bir ülkedeki canlılarla iletişim sağlayamamaktadır. Bu iletişim yine şamanistik özelliğe sahip olan -Hanano-aracılığıyla sağlanmaktadır.

Sayo bu dünyada araf denen bir yer vardır. Bu dünya ile tanrıların yaşadığı dünyanın sınırında manevi güçleri olan yaratıkların yaşadığı derin ormandır. Ancak arafta duran, manevi gücü olan yaratıkları çağırabilmek yalnızca büyücülerin başarabildiği bir teknik. Benim bile gözlerime inanamadığımı anlamışsındır. Sadece beş kızın arafa saklanarak beni koruduğunu gözlerimle gördüm çünkü (Uehashi, 2003: 85 – 86).

Hanano ve Dairō'nun babası güçlerini birleştirerek beyliği korumuşlardır. Dairō'nun babası öldükten sonra ülkelerini diğer ülkeden koruyabilecek kimse kalmamıştır. Ayrıca Hanano da düşman ülke büyücüleri tarafından öldürülmüştür. Dolayısıyla manzarada görülen karanlık delikler, diğer ülke büyücüleri tarafından açılan gizli kapılardır. Bu kapılardan -eğer karanlığı bulurlarsa- öbür dünya ile iletişim kuran aracı ruhlar büyücülerinin emri ile geçebilmektedir. Bunlardan biri de ileride beyliğin başına geçmesi için korunan Koharumaru'nun konutundadır.

Yūji'nin evini gözlemlemek üzere görevlendirilen Nobi adlı aracı ruh, beş yıl boyunca orada bulunur ancak önemli bilgi getirmez. Bunun üzerine arafa geçerek sihirli bir flütle iki aracı ruh daha çağırır. Dolayısıyla Yuki ülkesinin yaşlı büyücüsü Kuna'nın artık üç aracı ruhu vardır: Tamao, Nobi ve Kageya. Tamao büyüleyici güzellikte bir kadın, Nobi temiz korkusuz simaya sahip bir genç, Kageya ise dikkatli orta yaşlı bir erkek görünümündedir. Bir süre sonra Nobi dışındaki diğer iki aracı ruh, Yūji klanının soyunu devam ettirecek olan kişinin Koharumaru olduğunu büyücü Kuna'ya bildirir. Bu bilgiyi bilen Nobi'nin sır sakladığı ortaya çıkar. Bu arada Koharumaru'nun gizlendiği konuttaki karanlık deliği de fark etmişlerdir. Ancak bir süre sonra bu delik düşmanların geçişinin önlenmesi amacıyla Dairō ve Suzu büyü yapmaya çalışırlar ancak başarılı olamazlar. Sayo, kendisinde gizli olan güç sayesinde karanlık delikleri hiç farkına varmadan kapatır:

Uzattığı parmaklarının üzerinde ateş böceğinin alev rengine benzer bir ışık vardı ve sanki ışığa tepki veriyormuş gibi karanlık kapının çevresinden bir çiy yükselmeye başladı. Ağaçların yaprakları, her çimin tek tek yaprağı, taşlardan, topraktan, böcekler usul usul sallanmaya ve yükselmeye başladı; bu yükselen bir duman misali ışıktı; fakat bu ışık tütsü veya büyü nedeniyle yayılan bir ışık değil bu topraklarda doğan varlıkların Sayo'nun elinde karışmasıydı. Bu çiy ile sarmalanırken Sayo, karanlık kapıya doğru yürüdü (Uehashi, 2003: 134).

Sayo doğadaki enerjii hissedip yönlendirebilmektedir ayrıca arafa da geçebilmektedir. Ruhsal alandan fiziksel alana metamorfoz geçirek insanlar aleminde de bulunabilen ve insan gibi davranabilen bu ruh hayvanı Nobi, efendisine itaat etmekle yükümlü olmasına rağmen, zamanla Tōta adını taşıyan insan formuna geçtikçe Sayo'ya âşık olur ve efendisine ihanet etmeye başlar. İtaatsizliğin cezası ölümdür.

Koharumaru'nun Yūji ülkesinin beyi ilan edildiği törende kılıcı eline alan Koharumaru, Yuki beyliğinin efendisi Yuki no Moritada'ya saldırmak isterken onu koruyan aracı ruhlar araya girer; bunların arasında tuhaf bir şekilde Nobi de vardır. O olayda Koharumaru hafif yaralanırken Nobi ciddi şekilde yaralanarak araftaki dünyasına geri döner. Nobi'nin araya girme sebebi Koharumaru'ya gelebilecek saldırının önüne geçmektir. Sayo da Nobi'nin sırtında arafa girer:

Arafın pusu ile ıslandığından olsa gerek, Nobi'nin sırtı hayvan derisi gibi kokmaya başladı. İnsanlara görünebilse de gerçekte bir tilki ruhu idi. Nobi ve Sayo farklı varlıklardı ve doğdukları yerler de yaşamaları gereken yerler de farklıydı. Ürperten bu soğuk hüznün yüreğinin derinliklerinde büyüyordu. Sayo, sımsıkı kapattığı gözlerinin ardında uzanan geniş karanlığa bakıyordu (Uehashi, 2003: 267).

Sayo ve Nobi ikisi de artık araftadır; Nobi'nin efendisi de peşlerinden gelir. Sayo'yu da kendi emrine almaya çalışır ancak Sayo kabul etmez. Bunun üzerine Sayo'yu emrindeki Tamao'yu öldürtmeye çalışırken Sayo büyücüyü etkisiz hale getirir. Sonunda Tamao, Sayo'nun eline flütü tutuşturur. *Gözlerini kapatıp nefesini üfledi. Birden bedeni vücudundan sıyrılarak karanlık deliğin içine doğru kayıp gitti. Kıpırcı karanlığın içinde dolaşan bir ışık görüldü. Sayo bu ışığa atlayıp gitti* (Uehashi, 2003: 335). İki beylik arasında Wakasa arazileri üzerindeki anlaşmazlık çözülmemeye ülkenin hükümdarı bu araziye kendi himayesine alır. Sayo da artık Nobi ile birlikte arafta yaşam sürmeye devam eder. İnsanlar alemindekiler tarafında bazı insanlara zaman zaman görünürler. Sayo ve Nobi sakura ağacının altında, sakuralar açtığında insan formunda hükümdar tarafından da görünür.

Romanlarda Japon Kadının Spiritüel Konumuna Retrospektif Bir Bakış

Tsuki no Mori ni Kami yo Nemure romanında kadının kutsal gücü temsil ettiği bir gelenek olarak nesilden nesile aktarılan *kaminma* (tanrıların dünyası ile insanlar arasında iletişimi sağlayan doğaüstü güce sahip şaman kadınlar) geleneği, kadının antik dönemdeki şamanistik kültürel kimliğinin bir yansıması olarak sunulur. Bu, Japon tarihindeki *miko*⁸ geleneğinin temsili olarak değerlendirilmesini mümkün kılar. Günümüzde miko adı verilen kişiler kutsal kadın, kadın şaman, mabet kadını gibi anlamlara da gelen, Şintoist tapınaklardaki bekar, dul ve evli olan kadın ritüel görevlilerine verilen addır (Karaoğlu, 2023: 345). Romanda *Kaminma* adlı kadın figürler animistik inanç sistemi içinde doğaya içkin tanrı ile insanlar arasındaki iletişimi sağlamakla görevlidir. Romanda öteki dünya ile yaşayanların dünyası arasında iletişim kuranlar *miko* olarak bilinen kadınlardır. Japonya'da ilkel Şintoizm'de miko hem tanrı olarak tapınılan hem de kendilerini tanrı olarak gören kişilerdi. Öte yandan Şamanizm'de bir şaman her zaman insanlar ve tanrılar, ruhlar arasında bir aracı olmuştur (Fairchild, 1962: 19). Şintoizm, eski Japon halkının doğaya duyduğu saygıdan doğmuştur (Yamakage, 2006: 47). Şintoizm, tüm insanların, hayvanların ve hatta cansız nesnelere ruhlarla sahip olduğunu ve kami olma potansiyeli barındırdığını ileri sürer (Yamakage, 2006: 45).

Romanda tanrısal olanla kurulan iletişim, kutsal güç ya da tanrısal konum olarak nitelendirilebilecek kami ile evlilik (*shinken* 神婚) ya da bir çeşit bağ kurma aracılığıyla daha da güçlendirilmektedir. Ancak kami ile genç kızlar arasındaki evlilik ya da bağlar kadın için arafta kalma durumu yaratmasına karşın doğa ile insanlar arasındaki uyumun da sürmesini sağlayan önemli bir ilişki biçimi olarak ön plana çıkmaktadır. Japon inanış sistemi içinde, insanın kutsal olan ile bağ kurma güdüsünün bir temsili niteliğinde olduğu düşünülebilecek bu inanış biçiminin önemli bir örneği koruyucu ruh veya tanrı – insan evliliği biçiminde karşımıza çıkmaktadır. *Shinken* olarak ifade edilen bu inanışın çeşitli tezahürleri kutsal evlilik hikayesi (*shinkontan* 神婚譚) biçiminde Amami Okinawa gibi güney adalarında Şintoist mitoloji dünyasının özelliklerini anlatan folklorik imgelerden biridir (Hosaka, 2001: 1).

Tsuki no Mori ni Kami yo Nemure romanı da ilkel dönem inanışlarından biri olan bu ilahi evliliklere dair temsilleri sunar. Nagatachi'nin annesinin bir yılan tanrı ile evliliği, Prenses Hözuki, Kishime gibi karakterler tanrı ile evlilik ile ilişkilidir. Miko kavramı bizi Japon tarihinde bu adalar üzerindeki ilk kadın lider figür olarak Çin kayıtlarında Japon adalarındaki ilk devlet yapılımasının başındaki isim olarak adı geçen Himiko'ya götürür:

Himiko'nun kimliği de hararetili tartışmaların konusu olmuştur. Akademisyenler Himiko adını kişisel bir isimden ziyade bir unvan olarak yorumlama eğilimindedir. Çinliler Japoncadaki hime-miko, hi-miko veya hi-mieko adlandırmasına benzer biçimde bir ifadenin çevirisini yapmış olabilir. Bu Himiko'nun onun kraliyet soyuna, bir şaman (miko) olarak dini işlevine veya tanrı kültüyle olan bağlantısına gönderme yapıyor olabilir. Himiko gerçekten de bir şaman gibi görünmektedir, Çince metin onun *gui dao* (Japoncada

⁸ Günümüzde Şinto tapınaklarında çalışan genç rahibeler için kullanılan bu terim, geçmişte “ruhu ele geçirme”, “kami ile aracılık etme” vazifeleri olduğu düşünülen kişilere denirdi. İngilizcede bu kelime genellikle “tapınak bakiresi” olarak çevrilir, ancak farklı yerlerde genellikle “kadın şaman” veya “ilahi kadın” ifadesi de kullanılmaktadır.

kidō), yani hayaletlerin yolunu uyguladığını ve bununla Wa halkını⁹ büyülediğini belirtmektedir. Wei zhi¹⁰'nin yazarının bu terimle tam olarak neyi kastettiği açık değildir, ancak akademisyenler Çin ve Kore yarımadasında yaygın olan ve genellikle kadınlar tarafından gerçekleştirilen tarım ve şifa ayinlerinin yanı sıra ilahi olanlar ve ölümlerin ruhlarıyla iletişim kuran ve adak ayinlerini içeren çağdaş uygulamalara işaret etmişlerdir (Ambros, 2015: 12 – 13).

Romanda Kyūshū bölgesindeki Hate Ülkesinde yaşayan Hayato halkı¹¹ özelinde, Jōmon döneminin (M.Ö. 14.000 – M.Ö. 300) sonlarından Yayoi dönemine (M.Ö. 300 – M.S. 300)¹² doğru ilerleyen ve doğayı insan eliyle şekillendirmenin ilk basamağı olarak tarım toplumuna geçiş, doğa hakimiyetinden insan hakimiyetine doğru bir değişimin de temsili olarak sunulur. Jōmon dönemi avcılık, toplayıcılık ve balıkçılığın hâkim olduğu bir dönemdir. Bu döneme dair eserlerin en çarpıcı yönü, neredeyse hepsinin abartılı göğüsleri ve şiş karınlarıyla hamile kadınları temsil ettiği düşünülen insan figürinleridir. Bu figürinlerin birçoğunun yerleşim yerlerinin yakınlarında ortaya çıkması ve taş korunaklar ile korunmuş olmaları ya da taş yığınlarının üstüne yerleştirilmeleri onların ibadet nesnelere olarak kasıtlı şekilde ayrı tutulduklarını düşündürmektedir (Brown, 1993: 329 - 330).

Tsuki no Mori ni Kami yo Nemure romanında Hate ülkesinde *kaminma* adlı kutsal olan ile temas kuran kadınlar vardır. Ancak bölgede ilkel yaşamını sürdüren Hayato halkı için dönemsel değişim emri verilir ve tarım hayatına geçmeleri emredilir; bu durum kadın-doğa ilişkisini baltalayan önemli bir gelişmeye işaret eder. İnsan doğayı biçimlendirmeye başladıkça *kaminma* geleneği -tanrı ile kadın evliliği- son bulur. Bu arada Japonya'daki bölgesel farklılık ve dönemsel değişimin de izlerine rastlanır. Özellikle erkek egemen yapı ve hükümetin *ritsuryō* sistemini hayata geçirmesi 7. Yüzyılın sonlarına denk gelir. Japon tarihine bakıldığında, özellikle 5. yüzyıldan itibaren Yamato hükümdarlarının, önce Nara ovasında ve daha sonra ötesinde daha fazla toprak ve daha fazla insan üzerinde hakimiyetlerini genişletmek ve sürdürmek için tasarladıkları sistemde çok daha açık bir şekilde, yüzyıllar sonra ve kayda değer bir değişimin ardından, Çin'den alınan *ritsuryō* hukuk sistemine dahil edilen yerel birimler ve ofisler ağının yükselişi (Brown, 1993: 133) karşımıza çıkar. Yayoi dönemi M.Ö. 300 – M.S. 300 bazı kaynaklarda M.S. 400 yıllarına denk gelir. *Ritsuryō* sisteminin yedinci yüzyılın sonlarında başladığı düşünülürse, güneyde Yayoi dönemine henüz geçen Hayato halkı ile saray çevresi arasındaki tarihsel farklılık net bir şekilde görülmektedir. Esasında romanda Çin etkisine dair göndermenin özellikle *ritsuryō* sisteminin ülkede yayılım göstermeye başlaması, demir kullanımının başlaması gibi tarihsel değişimlere yer verilmesi, Asya kıtasından gelen etkinin zaman içinde Japon adalarında hâkim olma sürecine işaret eder. Japon devlet sistemine ve dolayısıyla Japon adalarına yayılımına dair bu gönderme, Japon adalarındaki inanç sistemine dair değişimi ve çeşitliliği de sembolize eder.

Öte yandan *Koteki no Kanata* romanında insanların dünyası ile öteki dünya arasındaki eşikte yaşayan Nobi adlı tilki ruhu¹³ vardır ve bu tilki ruhu ile iletişim kuran Sayo adlı genç kız karşımıza çıkar. Sayo ve annesi Hanano'nun doğüstü yetenekleri vardır. Japonya'nın karşısındaki ülkeden gelen Dairō adlı karakterin babası, Yūji adlı beyliği Yuki beyliğine karşı koruma görevini yerine getirebildiği için konutta ikamet edebilme hakkı kazanmıştır. Dolayısıyla Japonya'nın komşusu bir ülkeden getirilen tılsımlı güçlerin Japonya'daki beylerin iktidarlarını korumada önemli bir işlevi yerine getirdiği, spiritüel gücün iktidarın yanında onu korumada etkili olduğu görülmektedir:

Ailem denizin ötesindeki bir ülkede imparatorun hizmetinde bu tarz teknikleri kullanarak imparatoru koruyordu. Bir gün büyük bir savaş patlak verdi ve emrindeki ülke yıkıldı. Bu nedenle büyük denizi

⁹ Wa halkı olarak bahsedilenler Japonlardır. Japonya'dan bahseden ilk Çinli tarihçiler, bu insanlardan Çince Wo, Japonca Wa olarak bahsetmiş ve çok sayıda ileri kabile veya şefliğin varlığını ima etmişlerdir (Brown, 1993: 48).

¹⁰ M.S. 3. Yüzyılda yazılan Çince tarihi kayıt.

¹¹ Japonya'nın güneybatısındaki Satsuma'da bir Endonezya halkı olan Soo kabilesi olduğu anlatılmaktadır. Silah olarak mızrak ve kalkan kullanan bu halk, derilerinde dövme ve renklendirme yapmışlardır. Bu halk, eski tarih kitaplarında adı geçen Hayato (ya da Kumaso) halkıdır (Hayashi, 2020: 29). Romanda geçen Hayato halkının erkeklerinin derilerinde dövme olması yönüyle, Uehashi'nin bu tarihsel detaya dikkat çektiği görülmektedir.

¹² Geleneksel görüş, Güney Japonya'da son Jōmon döneminin M.Ö. 1000 civarlarında başladığı ve pirinç ve belki de metallerin tanıtıldığı sıralarda, M.Ö. 3. yüzyılda sona erdiği (Brown, 1993: 77).

¹³ Tilki'ye Japoncada *kitsune* 狐 denir. Ancak, genellikle O-inari diye ifade edilir. O-saygı ifade eden bir ön ektir (Opler & Hashima, 1946: 45). Japonya'da tilkiler geleneksel olarak Inari Dağı ve Fushimi Inari Tapınağı ile ilişkilendirilir (Kimbrough, & Shirane, 2018: 311). Erken modern dönemde yayılan Inari inançları, ruhlara sahip olma (tsukimono), şanslı tanrılar (fukugami) ve mucize bahşeden kami (hayarigami) kavramlarıyla sıkı sıkıya bağlantılıdır (Smyers, 1999: 21).

geçerek kaçtı. Karşı kıyıda gelenler nerede olurlarsa olsunlar şüpheyle karşılanır. Bir yere yerleşerek rahat etmek zordur, müreffeh bir hayat da geçirmezler kolay kolay. Fakat babam bu ülkenin koruyucusu olarak karşılanması sayesinde bizler bu Umegae konağında yaşayabilmiş, kademli vassallarla aynı geliri alabilmiş olduk (Uehashi, 2003: 81).

Romanda iki beylik arasındaki toprak kavgasında beyliğin topraklarını korumak için kıtadan gelen yabancı kişinin bildiği teknik etkili olmuştur:

Babam denizin öteki kıyılarında bu ülkeye geldiğinde, artık bir kişi dışında büyücü kimse kalmamıştı. O da öldükten sonra Yuki ülkesinin büyücülerinin saldırdığı *tsukaima* (büyücüye yardım eden aracı ruh)¹⁴ tarafından akraba ya da vassalı öldürülen ve sıkıntıya düşen Harumachikō, babama bu ülkeyi koruması ricasında bulunmuştu... Babam, *ogi* denen bir tekniği kullanabildiğinden (Uehashi, 2003: 81).

Ancak *denizin karşı kıyısından gelen Dairō*'nun babası için Japonya yabancı bir ülkedir. Dolayısıyla bir kişinin yardımını alarak dağların ve nehirlerin tamamını koruyabilme tekniği uygulayabilmiştir. Bu kişi Sayo'nun annesi olan Hanano'dur ve mükemmel bir şekilde *duyabilme* yeteneğine sahiptir. Bu duyabilme yeteneği doğadaki bitkiler ve hayvanlarla iletişim kurabilme yeteneği olarak karşımıza çıkar. Dolayısıyla beyliğin konutunun korunmasında dışarıdan gelen yabancıların bildiği teknik yeterli olmamış, Sayo'nun annesinin şamanistik gücü sayesinde düşman güçlere karşı korunma mümkün olmuştur. Ancak Hanano, Hakage adında, ruhunu komşu ülkenin büyücüsüne sunarak karşılığında hayvanların kalbi ve gücü kendisine verilen bir büyücü tarafından öldürülür. Dolayısıyla Sayo, Ayano adında Dairō'nun babasının eski arkadaşı tarafından evlat edinilir. Dairō duyguları engelleyebilen bir büyü yapmasından dolayı Ayano ile araları bozulur ve uzaklaşırlar. Ayano, köy sınırında ücra bir yerde gözlerden uzakta Sayo'yu büyütür. Sayo bu büyükanne ile yaşarken ondan birçok bilgi öğrenmiştir. Büyükanne her ne kadar yaşadığı köye bir başka köyden gelmişse de özellikle tıbbi bitkiler konusunda bilgili olması, dışarıdan biri olarak köyde dışlanmasının önüne geçmiştir.

Ri'dekiler dışarıdan gelenlerden nefret eder ancak, tam o zamanlar Nishihata'da bir kadın zor doğum nedeniyle kıvrılırken köydeki yaşlı kadınların başaramadığını söylediler. Büyükanne yardım etti. [...] Büyükanne muhteşemdir. Pazara gittiğimde diğer köy sakinlerine varana kadar dedikodusu yayılmıştı. Köyde büyükanne sayesinde doğumda ölen kadın kalmadı diye... [...] Büyükanne hem tıbbi bitkileri iyi bilir hem örgü konusunda çok iyidir (Uehashi, 2003: 29).

Sayo 15 yaşına geldiğinde, büyükanne hayatını kaybeder. Artık tek başına kalan Sayo tarım işiyle uğraşmakta, tıbbi bitkiler toplayarak ve ebelik yaparak yaşamını sürdürmektedir. Ebelik yaparak geçinirken zaman zaman köydekiler için bitkilerden ilaç yapımı, hastalıkları defetme büyülerinden anladığı için köydekiler ondan yardım istemeye giderler. Ebe (*toriage onna*), köyde insanlar tarafından talep edilmekte, saygı görmektedir. Ancak, aynı zamanda ebe, *iki elini kana bulayıp diğer dünyadan çocukları tutup çıkaran kişidir*. Bu inanış nedeniyle köyün kadınları arasında çeşitli söylentiler de vardır. Ebe kadınlar öbür dünyadan çocuk getirdikleri gibi öbür dünyaya çocuk da gönderebilir; doğum gibi aynı zamanda bir tarafı ölüme de dayanır. Ölüm ve doğum öteki dünyaya yakındır. Kiri başkalarına bulaştırmaması için her zaman temkinli olunmalıdır. “Şinto inanışında ölüm ve kan *kegare* olarak görülür ve bunlardan kaçınılması gerekir” (Yamakage, 2006: 37).

Köydekiler bize saygı gösterirler ama korkarlar. Bu yüzden bizler köyün en uzak yerinde yaşarız. Doğum yaklaştı diye haber vermeye gelenler muhakkak iki kişi gelmeye dikkat etmezler mi? Cenazeye dokunmakla aynı şey olmalı mı? Doğum da ölüm de öteki dünyaya yakındır. Tek başına gitmek tehlikeli olduğundan çağırılmaya muhakkak iki kişi gitme alışkanlığı vardır ya. Bizler, bizlerden korkulduğunu akıldan tutmalıyız. Öyle ya. İnsanlara kirlilik bulaştırmamak için her zaman dikkatli oluruz. Ateş kiri aldığı gibi başkalarına da ulaştırabilir. Kirliliği aynı ateşin çevresinde yemek yerseniz diğer insanlar da kirlenir (Uehashi, 2003: 60).

Ataerkil formuyla insan türü, diğer türler ve gezegen üzerinde egemenlik kurma hakkına sahip olduğuna dair bilinçli bir inanca sahip olan tek türdür. Paradoksal olarak, insan türü tamamen insan dışı doğaya bağımlıdır. Doğanın geri kalanı olmadan yaşayamayız; biz olmadan doğa yaşayabilir (King, 1989: 24). King, “Kadın nefreti ve doğa nefreti birbiriyle yakından bağlantılıdır ve birbirini güçlendirir” der ve bu bağlamda feminizm ve

¹⁴ Japonya'da bazı büyücülerin tilki hizmetkarları yakalamak için ilk kez Shinano'daki Izuno Dağı'nda kullanılan ve bu nedenle Izuna-tsukai olarak bilinen bir yöntemi kullandıkları söylenir (Casal, 1959: 22).

ekolojinin birbirine ihtiyaç duyduğunu ifade eder (1989: 18). Uehashi de eserlerinde genellikle doğa/dünya ile insanın diğer varlıklarla ilişkisinin yanı sıra dünyadaki ekolojik düzen tasavvuru ile ilgilenmektedir:

“İnsanlara göre dünya nedir?”, “dünyaya göre insanlar nedir?” Bu iki soru birbirine benzemekle birlikte oldukça farklıdır: ilkinin resmeden pek çok insan var ancak ikincisi aynı zamanda dünyayı tasvir etmek için de gerekli ve ben bu ikisini birleştiren bir şekilde resmeden çalışmalara ilgi duyuyorum (Uehashi, 2017: 57).

Uehashi'nin bu evrensel tahayyülü aynı zamanda savaşlara, doğanın tahrip edilmesine bir direniş olarak okunabilir. Örneğin Japonya II. Dünya Savaşı'ndan sonra hızlı bir endüstrileşme sürecine girmiştir. Bu hızla endüstrileşen, savaşlarla temsil edilen erkek egemen bir düzenin ardından Amerikan işgal yılları ile yeni bir demokrasiye doğru adım atan Japonya'da da pasifizm yönünde ciddi bir değişim yaşanır. Napier (1996: 55 - 57) *savaş sonrası Japonya'sında Meiji dönemine göre bile çok daha köklü bir kültürün yeniden örgütlenmesi sürecinin yaşandığını ve kadınların daha çok ön plana çıktığını* vurgular. II. Dünya Savaşı, sadece insanların değil aynı zamanda insanın doğayı tahrip ettiği dolayısıyla varlıkları yok eden, ihlal eden sistem olarak düşünüldüğünde, savaş sonrası Japonya ikliminin ardından Japon endüstrileşmesinin yarattığı olumsuz etkiler (Minamata Olayı vb.) yeni bir çevresel duyarlılığın da oluşmasına zemin hazırlamıştır. Uehashi, bu çevresel duyarlılığı küçük yaşta keşfeder:

10 yaşlarımda iken hızlı ekonomik büyüme dönemi nedeniyle kaybedilenler konusunda pişmanlığın da yaşandığı bir dönemdi. Televizyonda medeniyetin doğayı tahrip ettiği uyarılarıyla dolu programların olduğu çok sayıda yayın yapılıyordu. Savaş ve çevre kirliliğinin dünyanın en büyük iki sorunu olduğu sıklıkla işleniyordu (Uehashi & Taki, 2023: 74).

Uehashi'nin çalışmada ele alınan iki romanında da animist çerçevede doğa ile iletişim halindeki kadınlar, ölümden sonraki yaşama insanların dünyasındaki yaşam arasındaki ilişki, insanlar ve ruhların ilişkisi, hayvanlar ile insanlar arasındaki bağlantılar gibi spiritüel yönlerden ağır basan nitelikler taşır. Bu spiritüel ilişkinin kadın bağlantılı olması, kadınların doğa ve doğaüstü güçle ilişkisi Japonya'nın geçmişindeki şamanistik yönüyle ilişkilendirilir. Yazar özellikle kadınsal içgüdüler ile doğa arasındaki ilişkiye dikkat çekerken dünya-öteki dünya inancına dair kültürel yapıya dair temsillere de yer verir.

Sonuç

Uehashi'nin animistik yerel geleneklere sahip Japon toplumunun yerel yaşayış biçimini estetize eden romanları, modernizm sonrası çevresel duyarlılığa bağlı bir söylem ve tahayyül oluşturmasına olanak tanıdığını göstermektedir. Araştırmada bahsi geçen her iki romanda kadın karakterlerin doğa-insan birlikteliğinin manevi aracılığını temsil etmesi durumu, Japonya'nın tarihsel kökenlerine kadın perspektifinden bakışı da simgelemektedir. Bu romanlarda kadının doğa ile bütünleşik (şamanistik yönü de dahil olmak üzere) ve aynı zamanda kutsallığının korunduğu yönler resmedilir. Dolayısıyla Uehashi, Japon tarihinde kadına atfedilen doğaüstü gücü romanlarıyla yeniden gün yüzüne çıkarır. Özellikle Japon tarihinde miko adlı şamanistik özelliğe sahip kadınlara göndermeler dikkat çeker. Manevi, spiritüel güce sahip bu kadınlar doğa ile iletişim yönleriyle sıradan insanlardan ayrılır.

Özellikle Japonya'da savaş sonrası sürece hâkim olan hızlı ekonomik ilerleme, doğa bilincini yeniden gündeme getirmiştir. Yazarın özellikle bu hızlı endüstrileşme döneminde kaleme aldığı iki fantastik romanı *Tsuki no Mori ni Kami yo Nemure* 1991 yılında yayımlanırken diğer romanı *Koteki no Kanata* 2003 yılında yayımlanır. Her iki romanda da kadın/genç kız karakterlerin doğaüstü yetenekleri ve doğa ile yakınlığı dikkat çeker. Bu durum doğa-kadının bağlantısını estetize ederken ritsuryō sistemi ve bataklıkların pirinç ekimi için yönetim emri ile kullanılması manevi ortamdan uzaklaşılmasına, manevi/doğaüstü ruhları kaçırdığına işaret etmektedir. Bir diğer deyişle bataklığın pirinç ekimi için kullanılması, doğa ile ilişkinin zedelenmesiyle bağlantılandırılır.

Yazarın her iki romanında da kadın, doğa ile bütünleşir, doğa ile iletişim halindeki genç kız kahramanlar manevi güce sahiptir ve bu durum onları toplumun diğer kesimlerinden ayırırken, statülerini erkek karşısında yüceleştirir.

Modern öncesi Japon toplumunda doğa, insan, insan üstü varlıklar temelli yaşam biçiminin modernleşme ve savaşların ardından çevreden uzaklaşma/yabancılaşma durumuna dönük bir yapıya dönüştüğü ifade edilebilir. Bu durumun, Japon kadının tarihsel süreçte değişen konumuna da örtük bir gönderme yaptığı, böylece kadın ve erkeğin zamanla değişen güç dengelerine de üstü kapalı bir eleştiri olarak değerlendirilebilir. *Tsuki no Mori ni Kami yo Nemure* romanında doğanın değişmesi için girişimde bulunan erkek egemen yapıya karşı manevi güç ile temas

halinde olan son kaminma, miko karşı koyamadığında doğanın değişimi ve dolayısıyla tahribatı başlarken; *Koteki no Kanata* romanında ise artık erkek egemen sınıf yapısının hâkim olduğu savaşan beylikler arasında Sayo, aracı ruh Nobi ile iletişim halindedir ancak artık kadının Şamanist, büyülü gücünün nadir görüldüğü bir dönem yaşanmaktadır.

Japon toplumunda eski dönemlerden itibaren kadınların doğaüstü güçleriyle animistik yapıya hizmet edişini sembolize eder. Özellikle doğadaki varlıkların seslerini işitip onlarla bütünleşmeleri bu animistik yapının temsilidir. Özellikle doğa fenomenleri ile olan yakın bağları, insanlardan uzak doğaya yakın bir yapı sergiler. Aynı zamanda incelenen iki romanda da kadın ve doğa üzerindeki ataerkil sistemin kültürel-toplumsal yapı ile ilişkili olduğu görülmektedir. Hükümet ya da siyasi erk tarafından dayatılan bazı kültürel normların kadınların kutsal, spiritüel gücü üzerindeki etkisinin yanı sıra doğanın tahrip edilmesi ile de ilişkilendirilebilir. Doğa, erkeklerin ısrarı ile dönüştürülür ya da klanlar arasında devam eden savaşlar, büyüünün etkisiyle daha tahripkâr bir hal alırken genç kızlar bu ataerkil yapıya doğadaki sadeliği ve masumluluğu yansıtır şekilde direnirler. Japon tarihinde ataerkil yapının egemen hale gelmesi, toplumsal değişimleri de beraberinde getirmiştir. Özellikle savaş, insanın doğaya yaptığı en büyük tahribattır; aynı zamanda endüstrileşme ve hızla sanayileşme gibi gelişmeler de doğanın bozulmasına yol açmaktadır. Dolayısıyla Uehashi, bu iki romanında kadınların manevi gücünü ön plana çıkaran tarihsel temellere ve doğayla iç içe animistik inanç sistemine vurgu yaparak çevresel bütünlüğün farkındalığına dikkat çeker.

Kaynakça

- Ambros, B. R. (2015). *Women in Japanese religions*, New York and London: New York University Press.
- Brown, D. M. (Ed.). (1993). *The Cambridge history of Japan: Ancient Japan*. (Vol. 1) Cambridge University Press.
- Casal, U. A. (1959). The goblin fox and badger and other witch animals of Japan. *Folklore Studies*, 18, 1-93.
- Cole, P. B. (2009). *Young adult literature in the 21st century*. Boston : McGraw-Hill Higher Education.
- Curry, A. (2013). *Environmental crisis in young adult fiction: A Poetic of Earth*, New York: MacMillan.
- Curry, A. (2018). "The trees, they have long memories": Animism and the ecocritical imagination in indigenous young adult fiction. (Ed.) John Stephens, Celia Abicalil Belmiro, Alice Curry, Li Lifang, Yasmine S. Motawy, *The Routledge Companion to International Children's Literature*, London, New York: Taylor & Francis Group.
- Doi, Y. (2018). The moribito series and its relation to trends in Japanese children's literature, John Stephens with Celia Abicalil Belmiro, Alice Curry, Li Lifang and Yasmine S. Motawy (Eds.), *The Routledge Companion To International Children's Literature* içinde, (s. 399 – 409). Routledge.
- Fairchild, W. P. (1962) Shamanism in Japan, *Folklore Studies*, (21), 1 – 122.
- Harvey, G. (2006). *Animism respecting the living world*. New York: Columbia University Press.
- Hayashi, F. (2020), *Jimmu Tenno Jissai Ron* [神武天皇實際論], Tokyo: Haato Shuppan.
- Hosaka, T. (2001). Kagomori to amagoi: Shinkontan seisei no Kisō (tokushū: Ryūkyū Okinawa bungaku to kokka) 籠もりと雨乞い : 神婚譚生成の基層(特集-琉球・沖縄文学と国家) Special Issue: Ryukyu-Okinawa Literature and the Nation, *Nihon Bungaku*, 50 (1), 1 – 9. https://doi.org/10.20620/nihonbungaku.50.1_1
- Karaoğlu, Y. (2023). Japon yeni dinî hareketi Ōmoto'nun mabet görevlileri, ritüel kavramları ve ibadetleri. *Amasya İlahiyat Dergisi* (21), 341 – 384. <https://doi.org/10.18498/amailad.1359530>
- Kimbrough, K., & Shirane, H. (Eds.). (2018). *Monsters, animals, and other worlds: a collection of short medieval Japanese tales*. Columbia University Press.
- King, Y. (1989). The ecology of feminism and feminism of ecology, Judith Plant (Ed.). *Healing the Wounds: The Promise of Ecofeminism* içinde (s. 18 – 28). Philadelphia & Santa Cruz: New Society Publishers.
- Napier, S. (1996). *The fantastic in modern Japanese literature: The subversion of modernity*. London: Routledge.

- Opler, M. E., & Hashima, R. S. (1946). The rice goddess and the fox in Japanese religion and folk practice. *American Anthropologist*, 48(1), 43-53.
- Orenstein, G. F. (1993). Toward an ecofeminist ethic of shamanism and the sacred, C. J. Adams (Ed.) *Ecofeminism and the Sacred* içinde (s. 172–190). New York: Continuum.
- Özdemir, H., & Aydemir, D. (2019). Ekolojik yaklaşımlı feminizm/ekofeminizm üzerine genel bir değerlendirme: kavramsal analizi, tarihi süreci ve türleri. *Akdeniz Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Dergisi*, 2(2), 261-278. <https://doi.org/10.33708/ktc.608639>
- Özyer, N. (2007). Türkiye’de gençlik edebiyatı, Sedat Sever (Ed.) *II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu* içinde (s. 485 – 489). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Rambelli, F. (2019) Introduction: The invisible empire: spirits and animism in contemporary Japan, Fabio Rambelli (Ed.) *Spirits and Animism in Contemporary Japan: The Invisible Empire* içinde (s. 1 – 15). London: Bloomsbury Publishing.
- Smyers, K. A. (1999). *The fox and the jewel: Shared and private meanings in contemporary Japanese inari worship*. Honolulu: University of Hawaii Press.
- Stephens, J. (2010). Impartiality and attachment: ethics and ecopoiesis in children’s narrative texts, *International Research in Children’s Literature* 3(2), 205– 216.
- Suter, R. (2019). The spirit(s) of modern Japanese fiction. Fabio Rambelli (Ed.) *Spirits and Animism in Contemporary Japan: The Invisible Empire* içinde (s. 127 – 141). London: Bloomsbury Publishing.
- Uehashi, N. (2003) *Koteki no kanata* [弧笛のかなた], Tokyo: Rironsha.
- Uehashi, N. (2017). *Monogatari to aruite kita michi: intabyū to supūichi & essei shū* [物語と歩いてきた道: インタビュー・スピーチ&エッセイ集], Tokyo: Kaisei-sha.
- Uehashi, N. (2021). My creative writing process and cultural anthropology: what sparks the flame of mental associations, trans. Cathy Hirano, *JRCA*, 22 (1): 9 – 53.
- Uehashi, N.& Taki, H. (2023). *Monogataru koto, ikiru koto* [物語ること、生きること], (11. Basım), Tokyo: Kodansha.
- Uehashi, N. [1991] (2000). *Tsuki no mori ni kami yo nemure* [月の森に、カミよ眠れ], Tokyo: Kaiseisha.
- Yamakage, M. (2006). *The essence of Shinto: Japan's spiritual heart*. Kodansha International.
- Zapf, H. (2008). Literary ecology and the ethics of texts. *New Literary History* 39(4), 847–868. <https://uehashi.com/>

EXTENDED SUMMARY

The aim of this study is to explore how contemporary author Nahoko Uehashi's novels portray a more compassionate world order for young adult readers, rooted in the maintenance of Japanese traditional values and the elimination of social and bio-social inequalities. In this context, her fantastic novels such as *Tsuki no Mori ni Kami yo Nemure* (1991) and *Koteki no Kanata* (2003) are examined. These works intertwine heroes and motifs between two different universes such as human and non-human, or world and otherworld. In these novels, young female protagonists on the cusp of adulthood represent Japanese cultural values and the spiritual connection between nature and women through their ability to communicate with supernatural beings. The communication between nature and woman is represented by the sacredness of woman; hence, granting women the ability to communicate with the sacred also empowers their position in society. The closeness between nature and young girls/woman is conveyed to the reader as a tradition that exists in Japanese history. Accordingly, this study analyses Uehashi's two novels, which also aim to empower their young female protagonists, through an ecofeminist theory. This theoretical framework allows for a re-evaluation of the connection between young girls, women and nature. For this purpose, the ecofeminist criticism method is used in this study. *Ecofeminists claim that the world ecosystem should be extended to all non-human beings that play a role in the interdependent web of life* (Orenstein, 1993: 172). This cosmic environment, while simultaneously revealing the harmony of nature with humanity, also grants a special significance and reference to the position of women.

In both novels, the girl characters protect and maintain the balance between nature and society. At the same time, they can connect with gods (inherent in nature) or beings in the liminal space between gods and humans. Since the girl character can also possess the power of magic, she also fulfills the duty of protecting the environment from evil spirits. The cohesion of young girls being connected to animistic beliefs in Japan, particularly in ancient times, highlights a special link between women and non-human world. This connection is rooted in the idea that women, especially young girls, possess a unique ability to interact with the spiritual world.

Uehashi is not only highly productive writer but also has an academic identity in the field of cultural anthropology. The author's fantastic novel *Tsuki no Mori ni Kami yo Nemure* received the Japan Association of Writers for Children Newcomer Award in 1992. Another fantastic novel, *Koteki no Kanata*, received the Noma Children's Literature Award in 2004. Uehashi also received the Hans Christian Andersen award, the most prestigious international award in the field of children's literature in the world, in 2014.

She believes that her childhood background has an important influence on the process of becoming a writer. Especially the memories of her childhood years have been important sources that enrich her imagination. She emphasizes that growing up with local tales and stories told by her grandmother were the most important sources that fed her imagination, Uehashi seems to have always felt the magic of the stories she listened to at that time.

In Uehashi's two fantastic novels, we encounter young girls and female characters with superior spiritual values linked to the ecological order, intertwined with Japanese culture. They present a different imagination of the cosmological order through protagonists connected to the afterlife, existing between a life immanent to nature and the mysterious border of death. In this order, some female characters are endowed supernatural abilities. In both novels, where life is intertwined with nature and Japanese cultural motifs are frequently included, female characters connected to nature are also the figures who bridge communication between the two worlds. In *Tsuki no Mori ni Kami yo Nemure*, the tradition of Kaminma, shamanic women with supernatural power who bridge communication between the world of gods and humans, is presented as a representation of women's shamanistic cultural identity in ancient times. This tradition, passed down through generations, highlights women as embodiments of sacred power. This makes possible to consider it as a representation of the miko tradition in Japanese history. The female figures known as *Kaminma* are responsible for facilitating communication between the god inherent in nature and humans within the animistic belief system. This communication is further strengthened through marriage (shinkon) or some kind of bond with kami, which can be characterized as a sacred power or divine position. In *Koteki no Kanata*, Sayo also possesses the ability to feel and hear the thoughts of ordinary people. Her mother, Hanano, can hear the sounds of beings in nature such as plants, and can communicate these sounds to people. In particular, Sayo and her mother Hanano reflect

different dimensions of communication with nature, while female miko shamans, in their capacity as Kaminma, represent another dimension of the nature-woman relationship by marrying kami, figures of divine power. While the specific beliefs associated with young girls in animism have evolved over time, the core idea that young girls possess a special connection to the spiritual and natural world remains a significant aspect of Japanese culture. In particular, hearing the voices of beings in nature and integrating with them represents this animistic structure. This situation can be interpreted as an implicit reference to the changing position of Japanese women in history, and thus as an implicit critique of the shifting dynamics between women and men over time.